

ЗЛОВІСНЕ ОБРІЗАННЯ ДЕРЕВ У КІРОВОГРАДІ ТА НЕЗВИЧАЙНИЙ НАДГРОБОК НА РІВНЕНЬСЬКОМУ ЦВИНТАРІ

Есть, говорят,
Странное время
умирающих деревьев
Это почти весной...

А.Найденко

Щоразу буваючи на Рівненському цвинтарі, відвідую бідолашний надмогильний

пам'ятник знаменитому славісту Віктору Івановичу Григоровичу, який у радянські часи «з великого розуму» спотворили тим, що відібрали частину п'єдесталу у вигляді трьох фоліантів та бордюру в слов'янському стилі для ...копії бюста, встановленої біля входу до колишнього Єлисаветградського земського реального училища (нині Кіровоградський машинобудівний коледж КНТУ). Саме цю копію тривалий час і видавали за оригінал.

Що нині заважає відновити справедливість і, реставрувавши творіння видатного скульптора Бориса Едуардса (а це перший у Російській імперії громадський пам'ятник Просвітителю, учителю-гуманісту, урочисто відкритий в 1892 році в

Єлисаветграді), встановити його замість копії біля

навчального закладу? А саму копію, до речі, виконану видатним українським скульптором Олександром Ковальовим, передати до обласного художнього музею або КДПУ імені Володимира Винниченка. Наступного року, як легко

підрахувати,

виповнюється 125

років цій знаменній події в історії міста і кращої нагоди гідно її відзначити годі й шукати. Адже функції надгробка пам'ятник втратив давно – ще у 40-ті роки ХХ століття, коли ліквідовували Петропавлівське кладовище: про збереження і перепоховання праху Григоровича не потурбувались. Добре, що хоч монумент уцілів, і нині він має всі шанси стати окрасою міста, однією його з туристичних принад.

Втім, нагадати про долю багатостраждального пам'ятника Григоровичу (а про це вже писано-переписано) я був змушений з іншої причини, і саме вона є головною. Річ у тім, що навпроти нього розташований дивовижний надгробок у вигляді витесаного з каменя дерева зі стовбуром без крони та спиляними гілками. Не знаю чому, але, коли вперше побачив ґрунтовно обчиркнені дерева в обласному центрі, у мене виникла

чітка асоціація із незвичайним надгробком на Рівненському цвинтарі. Але на відміну від надмогильного пам'ятника, що з естетичної точки зору не викликає негативних емоцій і

лише спонукає до спроб розгадати його символіку, зовнішній вигляд обрізаних таким чином дерев шокує – вони схожі на інвалідів з ампутованими кінцівками. Щоправда, й тут виникає таке саме питання, а навіщо? Я довго вагався, чи оприлюднювати прізвище людини, якій спорудили такий оригінальний надмогильний пам'ятник, і, зрештою, з суто етичних міркувань, вирішив, що ні – надто вже інтимна це родинна справа. А головне, як до цього поставляться «власники могил»? А ними, як колись прочитав на фасаді «офісу» Ново-Лелеківського кладовища «Права і обов'язки власників могил», вважаються...родичі небіжчиків. Буду лише радий, коли відгукнуться родичі покійника і розкажуть, чому вони обрали такий незвичайний надгробок, який дисонує з традиційними радянськими надмогильними пам'ятниками.

Як не дивно, в Інтернеті ґрунтовних досліджень про такий вид надгробків відшукати не вдалося. Натомість існує безліч версій щодо їхнього походження та символіки, жодне з яких мене не задовольнило.

Приміром, відомий фахівець з історії російської архітектури Марія Нащокіна вважає їх масонськими: «...Масонские надгробия часто делались в виде дерева с обреченными сучьями». Це означало, що людина, яка похована під таким пам'ятником, належала до однієї з масонських лож. А дерево зі зрізаною кроною та спиляними гілками символізувало кінець земного життя й початок життя небесного, адже його стовбур завершував чотирикінцевий хрест.

Та у відношенні до нашого пам'ятника таке пояснення виглядає надто вже фантастичним. Які масони (масонство – найзагадковіша і найтаємничіша організація, члени якої буцімто й правлять світом) у радянському Кіровограді?

Більш вірогідною вважаю єврейське походження нашого надгробка, оскільки частіше вони зустрічаються саме на єврейських цвинтарях. Тоді це обрізане дерево символізує родове дерево покійника і тлумачиться як кінець роду, що згас, оскільки мрець – останній його представник, який не залишив після себе синів-спадкоємців, тобто нащадків.

Дехто, щоправда, вважає, що обрубані стовбур та гілки символізують осиротілих дітей покійного. Саме ця версія видається мені правдоподібною, оскільки на нашому пам'ятнику-дереві є напис: «От вечно скорбящих жены и детей». Це просто вражаючий символ скорботи!

Інші вважають, що первісно кількість зламаних гілок символізувала кількість членів родини, що відійшли в інший світ. На сучках раніше писалися їхні імена, пізніше – цитати з Євангелія. Збереглося таких надмогильних пам'ятників, принаймні в Україні, зовсім мало. В Інтернеті представлено лише декілька надгробків з єврейських цвинтарів у Мелітополі та Умані.

Оці нещасні дерева-каліки після санітарного обрізання комунальною службою, що турбується про благоустрій нашого міста, нагадують надгробки на єврейських кладовищах. Власне кажучи, саме місто перетворюється на кладовище.

Мешканці не лише Кіровограда, а й інших міст України та Росії неабияк стурбовані тим, як нині радикально «омолоджують» дерева. Звідки взялося це «ноу-хау» у наших майстрів з благоустрою? Виявляється, є навіть науковий термін того, що ми називаємо

обрізанням дерев, це – «топпінг». В Інтернеті з цього приводу є цікаві публікації. З них зокрема дізнаємося, що мода на топпінг прийшла до нас із США років десять тому й стала практикуватися як один з кращих методів догляду за деревами. Проте цей вид обрізання, застерігають вчені-дендрологи, досить сумнівний з точки зору його ефективності, оскільки має суттєві побічні ефекти. Та не будемо заглиблюватися у тонкощі цього методу та проблемні з ним пов'язані. Відзначимо лише той факт, що в самій Америці та багатьох країнах Євросоюзу топпінг заборонений, оскільки вважається варварським. Топпінг у США дозволяється у випадках, коли доведено, що дерево сухе, і лише такий вид обрізання може його реанімувати.

А, крім того, операція «обрізання» вимагає чималих коштів, є справою дорогою. На топпінг, коли він уже запроваджений, потрібно буде постійно закладати кошти, а, отже, обрізальники матимуть регулярну роботу.

Хочеться сподіватися, що ця мода на калічення дерев з метою їхнього оздоровлення чи навіть омолодження мине і, головне, не встигне завдати непоправної шкоди природі й нам. Адже страшно, коли дерево – символ життя перетворюється на дерево – символ смерті.

Володимир Босько

Николай Прокофьевич Серебрянский (1922-1970): «От вечно скорбящих жены и детей».